

ФУНКЦІОНАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДИРЕКТОРА ЛІЦЕЮ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

FUNCTIONAL ACTIVITY THE DIRECTOR OF A LYCEUM IN A MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE TRANSFORMATIONS

У статті розкрито актуальність проблеми функціональної діяльності директора ліцею у сучасному закладі освіти в умовах інноваційних перетворень. Це питання є доволі актуальним, скільки впровадження якісного інноваційного управління у закладах освіти залежить багато в чому від професіоналізму та компетентності їх керівників. Сучасні керівники освітніх закладів нової генерації повинні вміти мислити і діяти системно в умовах кризи в українському суспільстві, приймати правильні управлінські рішення в усіх сферах їх діяльності, ефективно використовувати усі наявні ресурси. Встановлено особливості управління освітнім процесом сучасного закладу освіти з використанням управлінських нововведень. Розкрито поняття інноваційного управління закладом освіти, як специфічну управлінську діяльність, яка має цілеспрямований характер і передбачає використання, експериментальну перевірку ефективності і можливості використання нових управлінських функцій, оригінальних управлінських рішень, принципів, технологій, організаційних структур, управлінських систем, та їхніх компонентів. Розглянуто теоретичні та практичні аспекти функціональної діяльності директора ліцею. Директор повинен забезпечити оволодіння учнями компетентностями під час навчання, які визначені державним стандартом базової та профільної середньої освіти. Встановлено, що діяльність керівника ліцею є процесом його взаємодії з колективом та навколишнім середовищем, завдяки чому досягається поставлена мета управління, яка виникає внаслідок певної потреби. А функціональна діяльність директора ліцею в умовах інноваційних перетворень є цілеспрямованим впливом суб'єктів управління на всі ланки освіти з метою гармонійного розвитку підрастаючого покоління, життєдіяльності та збереження здорової нації суспільства. Функціональний критерій діяльності директора ліцею в умовах інноваційних перетворень відображає діяльну сторону інноваційного управління та розкривається через реалізацію ним функцій управлінського циклу: планування, регулювання, аналіз, організація, коригування.

Ключові слова: управління, інновації, директор, керівник, заклад освіти, стратегія,

функціональна діяльність, інноваційні перетворення, управлінські нововведення.

The article reveals the relevance of the problem of the functional activity of the director of the lyceum in a modern educational institution in the conditions of innovative transformations. This issue is quite relevant, as the implementation of quality innovative management in educational institutions depends in many respects on the professionalism and competence of their managers. Modern heads of educational institutions of the new generation must be able to think and act systematically in the conditions of crisis in Ukrainian society, make correct management decisions in all areas of their activity, and effectively use all available resources. Features of management of the educational process of a modern educational institution with the use of management innovations have been established. The concept of innovative management of an educational institution is revealed as a specific management activity that has a purposeful nature and involves the use, experimental verification of effectiveness and the possibility of using new management functions, original management solutions, principles, technologies, organizational structures, management systems, and their components. The theoretical and practical aspects of the functional activity of the director of the lyceum are considered. The director must ensure that students master the competencies during training, which are defined by the state standard of basic and specialized secondary education. It was established that the activity of the head of the lyceum is a process of his interaction with the team and the environment, thanks to which the set goal of management, which arises as a result of a certain need, is achieved. And the functional activity of the director of the lyceum in the conditions of innovative transformations is the purposeful influence of management subjects on all links of education for the purpose of the harmonious development of the younger generation, life activities and the preservation of a healthy nation of society. his implementation of the functions of the management cycle: planning, regulation, analysis, organization, adjustment.

Key words: management, innovations, director, manager, educational institution, strategy, functional activity, innovative transformations, managerial innovations.

УДК 373.5.091.113:[37.014:001.895
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.45>

Хромченкова Н.М.,
канд. пед. наук,
заступник директора
з навчально-виховної роботи
Щасливського ліцею Пристоличної
сільської ради Бориспільського району
Київської області

Постановка проблеми. Процеси, які відбуваються останнім часом в українській системі освіти, пов'язані з її реформуванням, сприяють оновленню діяльності закладів освіти, що актуалізує потребу якісного управління ними з використанням сучасних інноваційних технологій. Національною доктриною розвитку освіти серед пріоритетних напрямів державної політики визначено впровадження освітніх інновацій, використання яких

покращує усі аспекти освітнього процесу, включаючи управлінські. Задля цього заклади освіти повинні активно залучатися до інноваційної діяльності, запроваджувати інновації в освітню та управлінську діяльність. Запровадження якісного інноваційного управління у закладах освіти залежить багато в чому від професіоналізму та компетентності їх керівників. Тому сьогодні зростає актуальність питання підготовки керівників освітніх

закладів нової генерації, які здатні мислити і діяти системно в умовах кризи в українському суспільстві, приймати правильні управлінські рішення в усіх сферах їх діяльності, ефективно використовувати усі наявні ресурси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженню різних проблемних аспектів управлінської діяльності керівників закладів освіти присвячені праці багатьох науковців, зокрема О. Мармаза, Л. Мартинець, Л. Онищук, Н. Сас, Г. Тимошко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості наукових доробків та належне розроблення науковцями різних питань з досліджуваної проблеми, потрібно відмітити, що проблема функціональної діяльності директорів освітніх закладів в умовах інноваційного управління залишається актуальною і потребує подальших теоретичних досліджень.

Мета статті, створення інноваційного управлінського та освітнього середовища, розкриття функціональної діяльності директорів закладів освіти, гармонійного розвитку підростаючого молодого покоління, життєдіяльності та збереження здоров'я нації суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Важливим завданням керівників на сучасному етапі в управлінні закладами освіти є забезпечення наукової організації праці з найменшими затратами часу і матеріальних ресурсів, упорядкування системи, раціональне вдосконалення структури управлінського апарату, спрощення діловодства, створення сучасних інноваційних форм обліку, організації управлінського моніторингу. Тому в контексті дослідження необхідно встановити сутність поняття інноваційне управління закладом освіти. Аналіз наукових джерел дозволяє визначити інноваційне управління закладом освіти, як специфічну діяльність управління закладом освіти, яка має цілеспрямований характер і передбачає використання, експериментальну перевірку ефективності і можливості використання нових управлінських функцій, оригінальних управлінських рішень, принципів, технологій, організаційних структур, управлінських систем, та їхніх компонентів [1, с. 63]. Значення інноваційного управління полягає у запровадженні новацій в управлінській діяльності керівників освітніх закладів.

Впровадження управлінських інновацій у діяльність освітніх закладів може відбуватися безпосередньо в освітньому процесі, у виробничих відносинах, в розподілі ресурсів, в управлінні педагогічними кадрами. Управлінські інновації – це нові знання, що втілюються у функціях управління, в нових управлінських технологіях, організаційних структурах процесів управління. До таких інновацій можна віднести впровадження новітніх методів організації роботи, структурування завдань, розподіл ресурсів та визначення винагороди.

Управлінські інновації прогнозують загальну зміну організаційної структури закладу освіти або окремих її елементів, нововведення у принципах, формах, методах оплати праці та її регламентації, розвитку корпоративної культури [4, с. 264].

Важливими умовами інноваційного управління закладу освіти є наступні: розробка комплексної програми інноваційного управління закладом; врахування закономірностей й принципів інноваційного управління; забезпечення цілісної організаційної структури закладу освіти; вибір оптимальних методів інноваційного управління.

Суб'єктом інноваційного управління закладу освіти є їх директори. Директор сучасного ліцею повинен поєднувати в собі методиста, педагога, державного інспектора, господарника, організатора освітнього процесу, чуйного та уважного наставника учнівського та педагогічного колективів. Він повинен бути хорошим адміністратором та організатором, генератором ідей, мати здібності правильно визначати пріоритетні напрямки розвитку ліцею, розробляти концептуальні засади освітньої діяльності ліцею, використовувати науковий підхід до реалізації науково-методичної проблеми, застосовувати інформаційні технології, стимулювати вчителів до професійного зростання, самовдосконалення, самореалізації в нових формах, поповнювати свої знання та вміння. Він може використовувати різні типи уроків, різні форми їх проведення, застосовувати різні підходи до методики викладання предмета. Директор ліцею повинен мати постійне системне мислення, ефективно управляти персоналом, удосконалювати та оновлювати інноваційні підходи управління закладом, програмувати самоосвіту, контролювати якість кожної підсистеми, забезпечувати розвиток організації, користуватися стратегією управління [3]:

- удосконалювати структуру ліцею;
- підвищувати якість змісту освіти;
- удосконалювати організацію освітнього процесу;
- удосконалювати управлінську діяльність.

Це вимагає від директора ліцею досконалого володіння наукою управління, високого рівня організаційної культури і педагогічної майстерності.

Директор ліцею моделює нові форми організації освітнього процесу, його технології стають незмінним помічником учителів, які спрощують їхню роботу та виводять методику викладання на якісно новий рівень.

Діяльність директора ліцею – це процес взаємодії керівника з людьми та навколишнім середовищем, завдяки цьому поєднанню досягається поставлена мета керування, яка виникає внаслідок потреби. Але потреба не визначає діяльності, її визначає те, на що вона спрямована, тобто на предмет діяльності, який мотивує сама діяльність. Потреба знаходить у предметі свою визначеність, опредмечується в ній, і як результат стає мотивом

діяльності; наприклад, діяльність керівника – на передачу соціокультурного досвіду, створення умов для розвитку особистостей в закладі освіти.

Успіх управлінської діяльності директора ліцею обумовлений насамперед:

- умінням впливати на педагогічний колектив, особливо логікою діяльності;
- особистим прикладом доводити результат роботи;
- залученням педагогів до колективного співуправління;
- балансування особистої точки зору з колективною;
- поглиблення знань з психології, педагогіки, сучасних інформаційних технологій;
- утримання постійної лідерської позиції закладу освіти (приймати участь у різних конкурсах, акціях).
- забезпечення можливостей наукового зростання (як свого, так і колективу).

Можна виокремити наступні критерії готовності директора до інноваційного управління ліцеєм: особистісно-мотиваційний, когнітивний, функціональний (рис. 1.1.).

Рис. 1. Критерії готовності директора ліцею до інноваційного управління [5, с. 160]

Проаналізуємо зміст кожного критерію. Особистісно-мотиваційний критерій готовності директора ліцею до інноваційного управління відображає його особистісну сторону та її вплив і прояв під час управлінської діяльності, який може проявлятися у комунікативності, емпатії, умінні налагодити партнерську взаємодію. Мотиваційна складова даного критерію включає спрямованість і мотивацію особистості директора на ефективне управління і націлена на інноваційне управління, яке характеризується досягненням успіху і високих результатів діяльності ліцею як системи. Когнітивний критерій готовності директора ліцею до інноваційного управління відображає систему його теоретичних знань не тільки фахових, але й суміжних наук, таких як педагогіка, економіка, психологія, підприємництво, педагогічний менеджмент, сукупність яких забезпечує ефективну управлінську діяльність на засадах компетентнісного підходу.

Функціональний критерій готовності директора ліцею до інноваційного управління відображає

діяльнісну сторону інноваційного управління і розкривається через реалізацію функцій управлінського циклу директора: планування, регулювання, аналіз, організація, коригування. Для ефективної реалізації цих функцій директор у процесі інноваційного управління повинен на практиці володіти такими уміннями й навичками, як [2, с. 98]:

- вміння аналізувати проблеми і стану діяльності ліцею на основі порівняння базових характеристик з іншими освітніми закладами освіти чи з моделлю розвитку ліцею;
- вміння формувати установку направлену на посилення сильних сторін ліцею і перетворення його слабких сторін у сильні;
- вміння визначати місію, візію і мету ліцею;
- вміння формулювати цілі та завдання для реалізації визначеної місії та мети, розробляти конкретні заходи для виконання поставлених завдань;
- вміння окреслити стратегію розвитку ліцею;
- створення програм впровадження нововведень, реалізація інноваційних методів, форм, підходів до управління ліцеєм;
- володіння методами SWOTаналізу, вмінням будувати інтелект-карти, створення дерева рішень, використання алгоритму «Mind management»;
- побудова перспективного плану розвитку ліцею і розробка інноваційного механізму з дотриманням пропорційності його компонентів;
- вибудовування стратегічного плану розвитку ліцею, здійснення моніторингу і експертизи результатів впровадження змін.

Основними ключовими компетентностями функціонального критерію готовності директора ліцею до інноваційного управління є:

- методологічні – передбачають знання директором теорії управління, філософії освіти, сучасних практик діяльності закладів освіти;
- нормативні – знання чинних нормативно-правових документів в сфері освіти;
- змістові – знання сутності та змісту освітньої діяльності, діяльності кожного працівника ліцею; розуміння освітніх реформ;
- управлінські – використання на практиці педагогічного досвіду, виконання функцій управлінської діяльності, вміння використовувати особистісні якості для здійснення впливу на діяльність педагогічного колективу;
- педагогічні – знання теорії дидактики і виховання, наявність педагогічного досвіду;
- психологічні – знання педагогічної, вікової, соціальної, ґендерної психології, психології менеджменту, конфліктології;
- соціально-правові – розуміння норм правових відносин, законів суспільної взаємодії;
- фінансово – економічні – здатність директора підтримувати господарську діяльність ліцею, прогнозувати його перспективний план розвитку, контролювати фінансово-економічні розрахунки [3].

Здійснюючи інноваційне управління ліцеєм, директор має використовувати сучасні інноваційні підходи управління. Зокрема, сьогодні набувають популярності: системний, процесний, ситуаційний, стратегічний підходи до управління. Системний підхід до інноваційного управління розглядає освітній заклад, як систему, що складається із конкретної кількості взаємопов'язаних елементів. Він передбачає те, що кожен із елементів системи, має певні власні цілі, однак завдання системного підходу полягає у забезпеченні підвищення ефективності роботи закладу освіти в цілому.

Процесний підхід до управління використовує чотири взаємопов'язаних функцій: планування, організації, мотивації та контролю, які об'єднані сполучними процесами комунікації та прийняття рішень. Керівництво сприймається як самостійна діяльність, яка направлена на досягнення цілей закладу освіти.

Ситуаційний підхід безпосередньо пов'язаний із системним і процесним підходами та розширює сферу їхнього використання на практиці. Основою у ситуаційному підході є визначення поняття ситуації, під якою мають на увазі конкретний набір обставин, які впливають на заклад освіти у певний час. Розгляд кожної конкретної ситуації дозволяє директору закладу освіти підібрати найоптимальніші способи і методи досягнення поставлених цілей, які відповідають конкретній ситуації.

Стратегічний підхід управління передбачає прийняття і здійснення стратегічних рішень, центральною ланкою якого є стратегічний вибір, який ґрунтується на зіставленні власного ресурсного потенціалу освітнього закладу з можливостями і загрозами навколишнього середовища. Стратегічний підхід до управління складається з ідей, ініціатив, задумів, рішень, методів, прийомів, дій [1, с. 85].

Для здійснення ефективної методичної й інноваційної діяльності вчителів директор повинен забезпечити ліцей необхідною науковою та методичною літературою, фаховою періодикою і доступом до Інтернет-ресурсів. Важливе місце в управлінні посідає система інтерактивного мультимедіа, яка допомагає створювати в ліцеї предметні лабораторії, де працюють здобувачі освіти з вчителем та складають тематичні програми розвитку, обговорюють, корегують, доповнюють, а потім захищають на учнівських, а далі студентських наукових конференціях. Інноваційні умови налаштовують учителя та здобувачів освіти працювати в мобільному режимі та якісно засвоювати програмовий матеріал.

Для науково-методичного забезпечення освітнього процесу та сприяння вчителями ліцею інноваційної діяльності колег, директору необхідно створити методичні об'єднання, творчі групи; використовувати різні форми проведення заходів («круглі столи», консилиуми, семінари-практикуми, науково-практичні конференції, «онлайн-конференції», педагогічні читання, майстер-класи, психолого-педагогічні моніторинги).

Колектив ліцею на чолі з директором повинен визначати зміни в закладі освіти за інноваційним потенціалом: удосконалення, раціоналізація, модернізація, оптимізація, комбінаторні нововведення; діагностика, психологізація педагогічного процесу, атмосфера співробітництва психолого-педагогічного комфорту, моніторинг освітнього процесу [3, с. 270].

Діяльність директора ліцею і аналіз його управлінських рішень та дій в системі управління інноваційними процесами впорядковує процес пошуку педагогічних кадрів, виявляє найбільш ефективні педагогічні технології та дозволяє організувати роботу адміністрації ліцею з означеної проблеми. Для залучення вчителів до творчо-пошукової та інноваційної діяльності директору ліцею необхідно стимулювати педагогів до діяльності, активувати та мотивувати до процесу, підвищувати самооцінку, консультувати, реабілітувати, залучати, допомагати та підтримувати колег.

Висновки. Таким чином, функціональна діяльність директора ліцею в умовах інноваційних перетворень є цілеспрямованим впливом суб'єктів управління на всі ланки освіти з метою гармонійного розвитку підростаючого покоління, життєдіяльності та збереження здорової нації суспільства.

Головною передумовою розвитку ліцею є усвідомлення необхідності, невідкладності його керівником. Чітка, впевнена позиція директора ліцею, створює ситуацію сприяння процесам оновлення освітньої діяльності педагогів. Свідоме управління ліцеєм і є розвитком закладу, підґрунтя якого – глибокий проблемно-орієнтований аналіз. Діяльність директор повинна бути прогнозована та планова. Чим вищий рівень систематичності, тим кращі освітні результати.

Сучасний директор ліцею є лідером, який спонукає людей до змін, оновлює та вдосконалює управлінські дії, шукає послідовників. Керівник, який приваблює людей, згуртовує односторонців, веде за собою, поважає колег, зацікавлений в їх успіху кожного.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мармаза О. Менеджмент освітньої організації. О. І. Мармаза. Х.: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.
2. Мартинець Л. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : [навч. посібн.] Л. А. Мартинець. Вінниця, 2018. 196 с.
3. Сас Н. Сутність інноваційного управління як професійної діяльності майбутнього керівника навчального закладу. Н. Сас. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2013. Вип. 1. С. 263-272.
4. Тимошко Г. Педагогічна діяльність як вагомий чинник розвитку організаційної культури керівника закладу освіти. Г. М. Тимошко. Вісник післядипломної освіти. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 6. С. 159-175.